

Privātmājas piepilsētā īstenojuma prakse saistībā ar apdraudošu patēriņu

Gunta Darbiņa

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

Ievads. Pētījums pievēršas liberālas postsociālisma politikas radītam izaicinājumam – sapņa par prestižu privātmāju piepilsētā īstenojumam, ko nodrošina augsta līmeņa privātais patēriņš. Dzīves stils “zeme-māja-auto”, uzsver Davidsons (2005), ietver zemes īpašumu, mājīpašumu, tehnoloģijas, braukšanu ar auto un ietekmē piepilsētas iedzīvotāju patēriņa modeļus un domāšanas veidu.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis ir izprast, kā jauna patēriņa prakse postsociālisma sabiedrībā – iespēja ar kredīta starpniecību iegādāties nekustamo īpašumu – ir īstenojusies patēriņa modelī – piepilsētas privātmājā. Ap 2000. gadu daudzas ģimenes ar sociālisma pieredzi, bet bez “piepilsētas pieredzes” nolēma pārcelties dzīvot uz jaunajām Pierīgas nomalēm un pirt savrupmāju ar kredīta starpniecību, uzņemoties smagas finansiālas saistības.

Sociālā prakse tiek veidota caur sapratni, zināšanām, varu un sociālajām institūcijām [Schatzki, 2010]. Cilvēki praksēs iesaistās pat, ja ir vāji informēti par saviem mērķiem un iespējām. Bieži, ja mainās kāds no prakses elementiem, viena prakse var veidoties par citu praksi [Barnes, 2001]. Ja patērēšanas praksē mainās maksātspēja, mājas īstenojuma prakse pārtop mājas saglabāšanas praksē. Pētījumā bija būtiski noskaidrot, kas noskaņo cilvēkus iesaistīties sapņu mājas piepilsētā īstenojuma praksē, kā un ko viņi dara.

Pētījumā tika piemērots jauktās stratēģijas iekļaujošais (*embedded*) modelis, kur kvalitatīvie dati tiek papildināti ar kvantitatīvajiem datiem. Kvalitatīvā izpēte tika veikta, izmantojot divas datu ieguves metodes: daļēji strukturētās intervijas un attēlu analīzi kā vizuālās pētniecības metodi. 2011. un 2012. gadā pētījuma autore apmeklēja ģimenes, kas iegādājušās jaunu savrupmāju pēdējās desmitgades laikā Pierīgā un, izmantojot intervēšanas metodi, ieguva ģimeņu naratīvus. Lauka darba ietvaros tika iegūti arī vairāk nekā 200 fotogrāfiju, kurās dokumentētas jaunās privātmājas un piepilsētas vide. Pētījumā iekļauta arī Pierīgas iedzīvotāju telefonaptauja, ko 2009. gadā veica SKDS.

Rezultāti. Privātais patēriņš ir maz pētīts un emociju ietekmēts fenomens, kura daba kļūst īpaši sarežģīta un neprognozējama postsociālisma sabiedrībā. Pētījuma teorētiskajā daļā patēriņš analizēts saistībā ar prakses teoriju. Savukārt pētījuma dati, kas iegūti intervijās, attēlos, aptaujā, analizēti ar jauktu pētniecības metodi, un tekstu otrā līmeņa kodēšanas rezultātā kā centrālā iezīmējās kategorija “Privātmāja kā emocionāla un vitāla vajadzība”. Tālāk parādās vairākas kategorijas: “Dzīves stils: sava zeme – sava māja – savs auto”, “Mājas un ģimenes saistība”, “Sapņu mājas īstenojums – gandarījums vai vilšanās patērēšanas praksē”. Veicot teorētisko kodēšanu, parādījās saistība starp kategorijām, kuras dažādos rakursos rādīja respondentu attieksmi pret piederību vietai. Tās ir kategorijas: “Piederība videi aiz mājas robežām”, “Dzīves vietā balstīta sadarbība”, “Politikas un vietas saistība piepilsētas privātmāju patēriņa praksē”.

Secinājumi. Liela mēroga privātais patēriņš ir jauns izaicinājums postsociālisma valstu pilsoņiem. Respondenti atklāj, ka vilšanās var veicināt reālistiskāku vērtējumu, iespējams, pat veselīgu skepticismu par patēriņa pieredzi, tādējādi mazinot plaisu starp fantāziju un realitāti, un pat noskaņot atjaunotai mājas īstenošanas praksei, ja iepriekšējā māja zaudēta. Iesaistīšanās noteikta līmeņa patērēšanas praksē prasa konkrētas zināšanas, iemaņas, ar patērēšanu saistītu emociju izpratni. Tās ir zināšanas, kuru publiskajā telpā pietrūkst.